

Jacksons Hull-historie beskæftiger sig med 1700-årene og koncentrerer sig som undertitlen også viser om de økonomiske og sociale forhold. En kort indledning opridser linjerne i byens økonomiske udvikling og betydning indtil år 1700 og placerer bogens område, 1700-årene, i den større sammenhæng: i 1700 var Hull en ubetydelig by, og den stod sin fortid nærmere end sin fremtid; i 1800 var byen den tredjevigtigste havn i Storbritannien, den havde sammen med Liverpool det industrielt mest udviklede opland i verden, og man ser tydeligt de økonomiske træk, som jernbanerne og dampskibene blot skulle understrege, idet 1800-årene alene skulle føje fisk og kul til. Bogen beskæftiger sig således med en vigtig periode i byens historie.

Vigtig er i denne sammenhæng forståelsen af betydningen af forholdet mellem byen og oplandet, et forhold, der ofte forsømmes i byforskningen. Et kapitel om byens opland analyserer dette forhold og understreger, at de store engelske handelscentre alle var kombinerede flodbyer og søhavne; for Hull var oplandets vandveje lige så vigtige som skibsruterne over havet. Hull stod som mellemed mellem det nordlige England og det nordlige Europa; byens udvikling betingedes af oplandets udvikling; byen havde varer at eksportere fra oplandet og importerede i væsentlig grad råvarer, og en hastig udvikling fulgte i anden halvdel af 1700-årene med den industrielle revolution, der vel havde en baggrund i den teknologiske udvikling, men i endnu højere grad betingedes af en kombination af industrielle og kommercielle fremskridt.

Denne udvikling skildres i bogens hovedafsnit om erhvervslivets forskellige grene, udenrigshandel og kysthandel, skibsfart, hvalfangst og industri, og i afsluttende kapitler om bankvæsen og finansiering, havnebyggeri, det sociale liv og det lokale styre. Der lægges særlig vægt på udenrigshandelen, hvor det rige materiale i de engelske portbooks udnyttes, og på det sociale liv, hvor der gives træk af livet for rige og fattige, af de religiøse forhold og af parlamentspolitik og korruption.

Som dokumentation for og yderligere belysning af de skildrede økonomiske og sociale forhold tjener en længere række tabeller, heraf en del i 39 tillæg.

Den afsluttende bibliografi over utrykte og trykte kilder, for førstnævntes vedkommende med korte kommentarer, vil være nyttig for den, der ønsker at beskæftige sig med økonomiske og sociale forhold i engelske byer i perioden.

Ole Degn

Finn Friis: Les Suisses au Danemark a travers les ages. Lausanne 1975, 56 s. ill. (Det Danske Selskab, Kbh.).

De national-liberale historikere skosede Enevældens Danmark for den Tyske indflydelse, man havde ladet portene stå åbne for. Men samtidigt roste man statsstyrelsen for dens privilegier til Jøder, Reformerte og Katholikker. Og Danske i Holland, London og Rom har altid været fornemt kulturhistorisk stof. Det opvoksende industrisamfund så tusinder emigrere til Amerika, men importerede Polske landarbejdere og åbnede for fordrevne fra de Russiske progromer. Nutidens Danmark har midt i en arbejdsløshedsperiode en mængde fremmedarbejdere, må indrømme privilegier til Nordisk og Europæisk arbejdskraft, understøtter U-landene, indtjener velkommen oversøisk valuta ved Danskes indsats i det fremmede og må se nogle store skatteydere bringe sig i ly sydpå.

De Danske befolknings- og vandreproblemer har imidlertid været og er små i forhold til dem, Schweiz altid har mødt. Fra den tidlige middelalder måtte bjergkantonerne i Europas midte tage stilling til den forholdsmæssige overbefolkning, som bedre politisk-sociale og økonomisk-kulturelle vilkår skabte. Derfor blev udvandringen noget typisk for såvel det tyske Schweiz som det vælske Suisse/Svizzera. »Das Reislaufen«, hvervningen til fremmed krigstjeneste, betød i 15.-18. århundrede en befolknings-tapning på 1 million

unge mænd, ganske som folk fra Nepal i dag rekrutterer de Britiske Gurkha-styrker. Schweizere dannede den kgl. Franske livgarde indtil 1792, der faldt 50.000 i Napoleons hære, og stadigt, siden 1506, står de vagt om Paven i Rom og giver navn til portneren ved Danske slotte. Mange af soldaterne slog sig ned og stiftede familie i det fremmede, og talrige andre, især håndværkere, rejste bort fra de trange dale. Omvendt har Schweiz med sin politiske og økonomiske liberalitet givet husly til mange udefra og har i nutiden fået et socialt problem derved, at meget ufaglært arbejde er blevet overtaget af tilflyttede sydfra.

Danmark har også den geografiske afstand til trods, haft mange Schweizere på kortere eller længere besøg. Indenrigsministeriets store redegørelse fra 1915 for de 11.500, som siden 1850 havde erhvervet Dansk indfødsret, giver kun et ufuldkomment billede, idet mange beholdt det oprindelige statsborgerskab i første generation eller kom »indirekte«, især via ophold i Tyskland. For de Schweizere, der i Danmark fik en økonomisk eller kulturelt fremtrædende stilling, er der gjort rede i cand. polit. Finn Friis' bog.

Forfatteren er den rette til at behandle emnet. 1923-40 virkede han i Genève som embedsmand i Folkeforbundet, især i dets mandatforvaltning. Arbejder om Thorvaldsens, H. C. Andersens, Christian VIIIs og Frederik VIIIs forhold til Schweiz vidner om den lokale fortrolighed. Som sekretær i det Sønderjyske Ministerium 1920, konsulent i Udenrigsministeriet, bl. a. for flygtningespørgsmål, og som aktiv kvæker er han på alle områder orienteret og engageret i mindretals- og fremmedproblemer.

Bogen, hvortil Rask-Ørsted Fondet har ydet tilskud, er med to-spaltet kvartformat på glittet papir typografisk særdeles fornem og dertil overdådigt illustreret. I fodnoter og billedtekster bringes en rigdom af litteratur-, arkiv- og museumshenvisninger, der vidner om en dybtgående og årelang forskning. Derfor er det beklageligt, at der ikke er tilføjet nogle sider, som kunne opsummere de bibliografiske oplysninger. Da udvælgelsen af de fleste af de biograferede er sket ud fra det synspunkt, hvilken indflydelse de som gæster eller immigrerede måtte have haft på Dansk kultur- eller erhvervsliv, er det klart, at mange genkendes fra Danske personalhistoriske oversigter. Så derfor er savnet af et navne-register så meget mere beklageligt. Ligeså ville et sagregister kunne have lettet indgangen til den vel orienterende omtale af de institutioner, hvor Schweizere og Danskere har samarbejdet.

I sit slutord nævner Finn Friis sin hensigt at ville meddele en større beretning om Danskes rejser til Schweiz og de mange kulturelle kontakter mellem de to lande – ganske givet påvirkninger, som har været de giftigste fra Syd til Nord.

Jørgen Tvevad

OLDTID OG MIDDELALDER

Le monde grec et l'orient par Édouard Will, Claude Mossé and Paul Goukowsky. *Peuples et Civilisations* tome II – *Le IVe siècle et l'époque hellénistique*. PUF 1975, 678 s.

Med denne bog fuldføres en moderne, overskuelig og perspektivrig gennemgang af Grækenlands historie i klassisk og hellenistisk tid. Værkets største fortjeneste er, at den politiske historie skildres kortfattet, medens hovedvægten lægges på en fremstilling af politiske institutioner, økonomi, samfundsforhold og idéhistorie. Første bind, der dækker perioden 510-403, er skrevet af E. Will og anmeldt i dette tidsskrift af J. E. Skydsgaard (bind 75, II, s. 207-08). Andet bind er delt mellem C. Mossé (4. årh.), P. Goukowsky (Alexander d. Store) og E. Will (hellenistisk tid). Jeg vil i denne anmeldelse koncentrere mig om det afsnit, der er skrevet af C. Mossé (herefter CM).